

Norveç Devlet Okullarında Okutulan Din Dersi Kitaplarında İslam Dininin Sunumu*

Zehra GELİCİ**

Öz

Bu çalışmanın konusu, Norveç devlet okullarında okutulan din dersi kitaplarında İslam dininin nasıl sunulduğudur. Bu sebeple 7, 8 ve 10.sınıf din dersi kitapları örnek olarak seçilmiştir. Ders kitaplarının seçiminde dinlerin daha ayrıntılı ele alındığı ve kritiğinin yapıldığı ilköğretimin ikinci aşaması tercih edilmiştir. 9. sınıf din dersi kitabında İslam yer almadığı için incelemeye dahil edilmemiştir. Öncelikle kitap içeriklerini ele aldığımız araştırmamızda, İslam konusu detaylı olarak incelenmiştir. Bu incelemenin amacı, mevcut ders kitaplarında İslam dininin sunumunda aslına uygun bilgilere yer verilip verilmediği ile nesnellik ilkesine ne kadar riayet edildiği ve sonuçta İslam dininin sunumunun müfredatta belirtilen hedefle uyuşup uyuşmadığıdır. Yaptığımız araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. İlk olarak doküman analizi yöntemiyle, seçilmiş din dersi kitapları tetkik edilmiş, analiz aşamasında ise betimleme ve görüşme yöntemi kullanılarak yorumlamalarda bulunulmuştur. İncelememizin sonucunda görülmüştür ki, ders kitaplarında İslamiyetle ilgili temel bilgiler doğru olarak verilmiş fakat İslam terminolojisinin kullanımında birtakım hatalar olduğu saptanmıştır. Yine İslam dinindeki bazı konuların yanlış

* Bu makale “Türkiye ve Norveç Devlet Okullarında Din Öğretimi” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** Dr. Zehra GELİCİ, DİB Norveç Türk İslam Birliği Oslo Cami Din Görevlisi.

E-mail: zehra3772@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 08.11.2017 - **Makale Kabul Tarihi:** 12.03.2018

yorumlandığı anlaşılmıştır. Çalışma sonunda Norveç din dersi kitaplarında İslam diniyle ilgili hataların nasıl düzeltilmesi gerektiğine yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Norveç, Din dersi kitapları, İslam.

Giriş

Bir Kuzey Avrupa ülkesi olan Norveç'te zorunlu eğitim on yıldır. İlkokul 7, ortaokul 3 yıl olmak üzere zorunlu eğitim kapsamındadır. Lise eğitimi ise isteğe bağlıdır. Norveç, din dersinin hangi dini kimliğe sahip olursa olsun zorunlu eğitimde okuyan tüm çocuklar için mecburi olduğu Avrupa ülkelerinden biridir. KRLE kısaltmasıyla, Kristendom, Religion, Livssyn og Etik - Hristiyanlık, Dinler, Hayat Görüşleri ve Ahlak Hristiyanlık- isimli bu zorunlu ders, ilk ve ortaokulda haftada iki saat, lisede ise bir saat olmak üzere tüm öğrencilere zorunludur. 1997 yılına kadar Evangelik Lutheran mezhebine dayalı olarak verilen zorunlu din dersleri, bu tarihten itibaren tüm dünya dinlerini, seküler dünya görüşlerini, ahlak ve felsefeyi de esas alacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve bugüne kadar aynı şekliyle gelmiştir. (Skeie, 2006, s. 260) Farklı din mensuplarının birbirini tanıması ve inançlar arası diyalogu teşvik etme amacına yönelik olarak birleştirici din eğitimi modelinin benimsendiği ülkede zorunlu din dersleri, farklı din mensuplarının aynı sınıfta bir araya gelmesiyle verilir. Böylece Norveçli her öğrenci, özellikle Hristiyanlık, Yahudilik, İslam, Hinduizm ve Budizm gibi dünyadaki beş büyük din hakkında genel bir bilgiye sahip olur. Bu bağlamda hazırlanan ders kitaplarında 1.sınıftan 10.sınıfa kadar aşağı yukarı aynı başlıklara yer verilmiş olup Hristiyanlık ağırlıkta olmakla beraber diğer dinlere de belli oranda yer verilmiştir. Bizim bu çalışmada üzerinde duracağımız başlık ise İslam dininin kitaplarda nasıl aktarıldığıdır. Fakat öncesinde Norveç devlet okullarında okutulan ders kitaplarının hazırlanılışı, seçilmesi ve kullanılmasıyla ilgili kısa bir bilgilendirme faydalı olacaktır.

Norveç Devlet Okullarında Okutulan Din Dersi Kitapları

Norveç'te din dersi kitapları, tecrübeli din dersi öğretmenleri ve akademik uzmanların iş birliği ile yazılmıştır. Bu kitaplar, Norveç Din öğretimindeki bazı teorik ve pratik düşünceleri de yansıtmaktadır. Mevcut ders kitapları, millî müfredatta tanımlanan bilgi ve yetenek gelişimini kolaylaştıran kültürel bir araç olarak da anlaşılabilmektedir. (Vestol, 2014, s. 89)

Norveç Devlet okulları için hazırlanan kitaplar, herhangi bir kontrolden ya da denetimden geçmemektedir. Din dersi kitapları da dâhil tüm ders kitapları 2008 yılına kadar devlet denetimi ve kontrolünden geçmekteydi fakat şu anda bu konuda devletin herhangi bir kontrolü ya da müdahalesi bulunmuyor. “Buradan da anlaşılmaktadır ki; “okullar, kitap seçiminde tamamen özgürdürler” (Srtand, “Too Much Freedom at Norwegian Religious Schools”, 2012) dolayısıyla her okulda aynı kitap okutulmuyor.

İçerik olarak değerlendirdiğimizde, Norveç’te din dersi kitaplarının 100 yıl boyunca değişmeksizin aynı içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. (Lippe, 2008, s. 149) Ancak 1970’li yıllardan sonra öğrencilerin derse daha çok katılımı amaçlanarak modern ders kitapları ortaya çıkmaya başlamıştır. (Köylü ve Turan, 2014, s. 250) Bu katılımı sağlayabilmek ve globalleşen dünyada heterojen bir toplum haline gelmeye başlayan Norveç’te vatandaşların birbirlerini tanıyabilmeleri ve diyalog halinde olabilmeleri için birbirlerinin dinleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiğinden hareketle din dersi kitaplarında bütün dinler temel özellikleriyle tanıtılmıştır.

KRLE ders kitaplarında konuların sunumuna baktığımızda ise hikâye metodunun sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Hikaye metodu, anlatılan konuyu somutlaştırmak ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak için yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların anlatılmasıdır. Hikayeler, teoriyle pratiği kaynaştırarak, öğrenilen bilgilerin yaşanan hayattaki karşılığını gösterir. (Akıncı, 2004, s. 43) Hikâye konularının başında da yaratılış gelmektedir. Bu konuda daha ziyade İncil’in Tekvin bölümünden kıssalara yer verilmiştir. Ancak, başta İslâm olmak üzere diğer dinlerin yaratılış anlayışına da az sayıda örneklerle temas edilmektedir. Ders kitaplarında Hristiyan inancındaki yaratılış konusu, çeşitli metinler, ilahiler ve incisel mezmurlar vasıtasıyla sunulmuştur. Bu konuda, Tekvin bölümündeki yaratıcı olarak Tanrı, yaratılmış olarak dünyada insan, Hristiyanlığın Homoseksüellik görüşü, doğa bilimlerine Hristiyanlığın bakışı ve metinlerin yorumlanması konuları kullanılmaktadır. Örneğin, Tekvin bölümünde insanın yaratılışı, yedi gün hikâyesi ve bahçe hikâyesiyle resimli olarak aktarılmıştır. Kitaplarda bir konuyla ilgili iki veya üç hikâye verilerek öğrenciden bunları karşılaştırma yöntemi ile yorumlaması istenmektedir. Bu bölümlerde öğrenci, kendilerine sunulan dini metinlerde konuları detaylandırmaya çağrılmaktadır. Konuların sunumunda öğrenciye Hristiyan geleneğindeki çeşitli yorumlar sunulmak suretiyle kendi kişisel yorumunu seçmesi için fırsat verilmektedir. (Vestol, 2014, s. 93)

Mevcut ders kitaplarında ayrıca, öğrencilerin araştırması için ödev soruları da vardır. Bilindiğı gibi, öğretim stratejilerinden biri olan ödevler, bilgi ve beceri kazandırma ve bunların kalıcılığını sağlama yollarından biridir. Ödevler, derste öğrenilenleri gözden geçirip pekiştirmeyi, gözlem ve araştırma yapmayı, sonraki ders için hazır olmayı sağladığından ve öğrenmeyi artırdığından (Akbaba ve Tüzemen, 2015, s. 120) eğitimde sıklıkla kullanılmaktadır. İncelediğimiz ders kitaplarında kullanılan ödev sorularında da, bazen öğrencilerden İbrahimi dinlerden yapılan alıntıları okuması ve bu dinlerin kendi inançlarının hakiki olduğunu ifadede diğerlerini nasıl ikna etmeye çalıştıklarını açıklaması istenmektedir. Örneğın bir yerde Eski Ahit'in İşeya (51:2) bölümünden bir alıntı ile Kuran-ı Kerim'den Bakara suresinin 129. ayetini öğrencilerin bu şekilde karşılaştırması istenmektedir. (Vestol, 2014, s. 96)

Din Dersi Kitaplarının Ana Konuları

KRLE dersinin konularını dersin isminden hareketle dört başlık altında toplamak mümkündür. Buna göre KRLE dersinin temel konuları Hristiyanlık, Dünya Dinleri, Hümanizm gibi Hayat Görüşleri ve Ahlaktır. Haftada iki saat olan bu dersin zaman olarak %55'i Hristiyanlığa, %25'i diğer dünya dinlerine, %20'si ise felsefe ve ahlak konularına ayrılmıştır. Mevcut durumu daha iyi anlamak adına örnek olarak seçtiğimiz 7, 8 ve 10.sınıf din dersi kitaplarının ünite başlıkları şöyledir:

7. Sınıf Din Dersi Kitabı

I. Ünite: 1- İSLÂM

- a. Kutsal Metinleri
- b. Kanun ve Kuralları, Dinde Yapılması Gerekenler
- c. Norveç ve Dünyada İslam

2-Yahudilik

- a. Kutsal Metinleri
- b. Kanun ve Kuralları
- c. Norveç ve Dünyada Yahudilik

3-Budizm

- a. Üç Mücevher
- b. Kullanım Kuralları ve Kutsal Metinleri

c. Dünyada ve Norveç'te Budizm

4-Hinduizm

a. Yeniden Doğuş ve Kurtuluş

b. Kutsal Metinleri

c. Bayramları

d. Dünyada ve Norveç'te Hinduizm

5- Takvim ve Zaman

6- Dini Hayat

a. Hümanizm

b. Dünyada ve Norveç'te Hümanist Dini Yaşam

II. ÜNİTE: FELSEFE VE AHLÂK

1. Bilgi ve İletişim Teknolojileri ve Cinsiyet

2. Değerlerle İlgili Sorular (Dünyanın Sahibi Kim, Dil ve Kültür Kayboluşu gibi...)

3. Etik Düşünce (Eylemlerimizi Belirleyen Şey Nedir, Aristo, Rol Model Nedir...)

III. ÜNİTE: HRİSTİYANLIK

1. Eski ve Yeni Ahit (Davut ve Süleyman, Pavlus, Peygamber Jesaja)

2. Kilise Tarihi (Orta Çağ Sonlarında Kiliseye İsyen, Sami Dini, Hristiyanlığa geçiş)

3. Hristiyan İnancı ve Ahlâk (Hristiyan İnancı, Hristiyan Ahlâkı, Ahlâkî konular)

4. Törenler ve Çeşitli Düşünceler (Hristiyan Bayramları, Yerel Toplumdaki Düşünceler)

Yahudilik, İslâm, Hinduizm, Budizm ve Hayat Görüşü gibi başlıklar ortaöğretim boyunca bütün ders kitaplarında mevcuttur. Eğitim programındaki ifadelerle göre; ana başlık olarak *Yahudilik*, *İslâm*, *Hinduizm*, *Budizm* ve *Hayat Görüşü* işlenirken bu din ve değişik hayat görüşlerine tarihi perspektiften bakılarak, yazılı metinlerinden hareketle kültür anlayışı, inanç sistemi ile bu din ve hayat görüşlerinin Norveç ve dünyada nasıl anlaşıp pratikte nasıl yaşandığı işlenmektedir. Ortaokul seviyesi sınıflarda bu ana başlık altında ders işlenirken Norveç'te temsil edilen diğer din ve hayat görüşleri ile dini çeşitlilikler hakkında da bilgi verilmektedir. (UDIR, KRLE Læreplan, 2015)

Resmî olarak diğerk dinlerin ders kitaplarında sunumu bu şekilde ifade edilmiştir. Bu ders kitabında özel olarak İslâm dininin aktarımına bakarsak;

Kitap, İslâm’dan bahsederken “Allah’ın gönderdiği kurallara şeriat dendiğı, şeriatın yiyecek içecekler de dâhil hayatın her aşamasını düzenlediğı, Müslümanların domuz eti yemeyip, alkol içmediğı, sadece helal şeyler yedikleri, Müslümanların kendini çıplak göstermedikleri, Müslüman kadınların bazıları- nın örttüğü özel bir örtü olduğı, bazı kadınların yüzünü tamamen kapattığı, bazısının ise sadece yüzünü açtığı...” (Berg ve diğerkleri, 2008, s.18) gibi ko- nulara yer verilmiştir. Ayrıca Müslümanların Kur’an okumaya başlarken “Bis- millah” diye özel bir cümle kullandığı ve Kur’an’ı anlamak için hadislerden yararlandıklarına da değinilmiştir.

Ders kitabında Kur’an da tanıtılmış, Kur’an’ın Arapça olduğı, her bölümüne sure dendiğı, surelerin bir kısmının Mekke’de bir kısmının ise Medine’de indi- ği, ilk suresinin Fatıha olduğundan bahsedilmiş ve Fatıha suresi ile İhlâs sure- lerinin mealine yer verilmiştir. Son olarak da Cuma namazından söz edilmiştir. Yine kitapta Sünîlik ve Şîilik olmak üzere İslâm’ın iki önemli temeli olduğı, Sünîlikte hadislerin, Şîilikte ise Hz. Ali ve Hz. Hüseyin’in sözlerinin önemli olduğı ve Aşure gününe yer verilmiştir. Burada ilgi çekici detaylardan biri de Norveçli Müslümanların çoğunluğunun Müslümanlığı Pakistanlı ve Bosnalı Müslümanlardan öğrendikleri bilgisidir. (Berg ve diğerkleri, s. 6-19)

8. Sınıf Din Dersi Kitabı

1. Düşünce, İnanç, Merak

Temel Sorular (Ben Kimim, Neden Varım, Hayatın Manası Nedir, Allah Var mı, Ölümünden sonra Hayat Var mı gibi...)

Sokrat ve Filozoflardan Görüşler...

2. Dinler ve Bugünkü İnanışlar

3. Yahudilik

Yahudi olmak ne demek, Yahudi tarihindeki önemli olaylar, Yahudilikte Mimari, Sanat ve Müzik

4. İslâm

Müslüman olmak ne demek, İslâm’daki iki ana görüş Şîa ve Sünîlik, İslâm Tarihindeki önemli olaylar

5. Beraber Yaşama

Aile Yaşamı, Eşcinsellik ve Heterofili, Eşitlik, Arkadaşlık

6. İncil

İncil nasıl bir kitaptır, İncil’de neler bulabilirsin, Eski ve Yeni Ahit arasındaki İçerik farklılığı

7. İlk İncil’de Söz Edilen Peygamberler

8. Doğru ve Yanlış

Nefs ve Ahlâk, Ben ve Diğerleri...

9. Norveç’in Din Tarihi

Norveç’te Hristiyanlık, reformdan bugüne kadarki olaylar, Katoliklikten Lutheran Hristiyanlığa, Pietizm ve Konfirmasyon...

Bu kısımda Lutheranlıkla birlikte dini kendi dillerinde öğrenip, ibadet ettiklerinden söz edilip yine ibadetlerinde kendi dillerinde ilâhiler söylemelerinin büyük bir mutluluk kaynağı olarak görüldüğü ve bu sebeple çok şanslı olduklarından söz edilmektedir. (Holth ve Deschington, 2006, s. 192)

Bu ders kitabında İslâm’ın nasıl ele alındığına göz atacak olursak:

Öncelikle İslâm’ın beş şartına yer verilmiştir. Camii tanıtılmıştır. İslâm tarihindeki önemli olaylarla ilgili resimli bir kronoloji hazırlanmış, bunlar, peygamberin doğuşu, peygamberliğin gelişi, hicret, Mekke’nin fethi, peygamberin vefatı, Kur’an’ın toplanışı, İslâm’ın yayılışı, fetihler, haçlı savaşları, komutan Selahaddin, hadislerin toplanışı, İspanya Emevî Devleti, Emevî ve Abbâsi dönemi, bazı Müslüman ülkelerin batı sömürgesi oluşu, İstanbul’un fethi, Müslümanların batıya göçü, İran İslâm devrimi olarak belirtilmiştir. (Holth ve Deschington, 2006, s. 87)

10. Sınıf Din Dersi Ders Kitabı

Norveç’te ortaokullar için hazırlanmış 2015 müfredatına göre, öğrenciler, seçilmiş İncil metnlerinin ana fikirlerini ve farklı özelliklerini tanıyabilmeli, açıklayabilmelidir. Yine öğrenciler, Hristiyan incilinden, Hindu, Budist, Yahudi ve İslâmî metinlerden seçilmiş metinleri derinlemesine tartışabilmelidir. Bunun yanında öğrenciler, Hristiyanlık, İslâm ve diğer dinlere ait önemli ya da temel metinleri yorumlayabilmelidir. (Vestol, 2014, s. 90)

Aşağıda da görüleceği üzere ders kitabındaki konu başlıkları buna göre belirlenmiş ve konuların sunumu da buna göre yapılmıştır. Konu başlıkları şöyledir:

1. Seçim, Sorumluluk, Zorluklar
2. Katolik ve Ortodoks Hristiyanlık
3. İman ve İnançla İlgili Sözler

Bu bölümde Tevrat’tan, İncil’den ve Kur’an’dan ayetlere yer verilmiş, Gandhi ve Buda gibi liderlerin sözleri aktarılmıştır. Bu cümlelere yer verilmek suretiyle farklı dinler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar otaya konmaya çalışılmıştır. Bu kısımda Kur’an-ı Kerim’den Beled Sûresi 11-16, Neml Sûresi 87-93, Nisa Sûresi 171, Ahzab Sûresi 33. ve 21. ayetlerden alıntılar yapılmıştır.

4. Zamanımızdaki Bazı Dinî Hareketler

Reenkarnasyon, Akapunktur, Terapi, Büyü gibi parapsikolojik konulara yer verilmiştir.

5. Din, Bilim ve Dinî Kritik
6. İncil’de Düşünce, İnanç ve Şüpheler
7. Ergenlik ve Cinsellik

Bu bölümde gençler arasındaki sorunlara ve ergenlik, cinsellik gibi meselelere değinilmiştir. Bunun dışında Norveç gençliğinin özellikleri, suç ve uyuşturucu kullanımı, cinsel yönelimler, cinsel taciz ve istismar gibi konular işlenip istatistiklere yer verilmektedir.

8. Sihizm, Bahaizm, Yahova Şahitleri, Mormonlar

9. Zamanımızda Hristiyan Misyonerliği, Hristiyan Kilisesinin Darda Olan İnsanlar İçin Çalışmaları

Kitabın en sonunda ise “geriye bakış” başlığı altında, bütün dinlerin nerelerde yaygın oldukları tarihi arka planları, dinlerin öne çıkan tipik özellikleri, dinlerin özel saydığı kutsal günler, dinlerin içindeki mezhepler gibi özet bilgilere yer verilmiştir.

10. sınıf ders kitabında İslâm konusunun işlenişine gelince, dinlerin kritiği bölümünde, Evangeliklerle ilgili kısa bir eleştiri yapılırken, Hz. Peygamberin siyasi ve dini bir lider olmasına ve insanları inanan inanmayan şeklinde ayırmasına, İslâm’da kadınların eşlerine karşı fazla itaatkar olması gerektiğine, Hz. Peygamberin çok eşliliğine, ve küçük yaştaki Hz. Aişe ile olan evliliğine değinilmiş ve bu evliliğe bağlı olarak da İslâm’da kızların küçük yaşlarda evlendirildiği iddiasına yer verilerek İslâm’ın eleştirildiği noktalar konu edinilmiştir. (Holth, ve Kallevik, 2008, s. 121)

Dini kritik başlığının yer aldığı onuncu sınıf ders kitabında dinler, eşitlik, özgürlük ve tolerans kavramları çerçevesinde eleştirilmiştir. Fakat bu eleştiriler getirilirken örnek olarak özellikle İslam'ın kadın, cihat gibi yumuşak karnı olarak ifade edilen konuların seçilmiş olması ya da yine İslam'ın çok da doğru anlaşılamayan zina ve hırsızlık suçlarına verilen cezaların örnek gösterilmesi, kitapta sanki dinler değil de sadece İslam eleştiriliyormuş izlenimi vermektedir. Yine peygambere koşulsuz itaatin eleştirildiği bir paragrafta, peygambere karşı gelenlerin gizlice öldürüldüğü ya da asıldığı gibi İslam tarihinde zayıf bir rivayetle bize ulaşan²⁶ ve tek bir olaydan başka örneği olmayan bir iddiaya yer verilmiştir. Yine Hz. Peygamber döneminde, Yahudi gruplara zulüm edildiği, Yahudi erkeklerin katledildiği kadın ve çocuklarınsa köle olarak satıldığı ifadelerine yer verilmektedir ki, (Holth, ve Kallevik, 2008, s. 123) buradan da Hayber'in fethi sırasında yaşanan olaylara gönderme yapıldığını anlıyoruz. Fakat bu yorum yapılırken belirtilen hadisenin ne zaman ve niçin gerçekleştiği hakkında bir bilgi verilmediği için, öğrencilerin İslam toplumunda Yahudilere hayat hakkı tanınmadığı gibi bir genel yargıya varması çok büyük bir olasılık olarak görülebilir.

Dine aşırı bağlılığın fanatizmi ve beraberinde de terörü getirdiği eleştirisine yer verilen 10. sınıf ders kitabında, örnek olarak yine IŞİD gibi İslam dini ile beraber anılan örgütlerin faaliyetleri seçilmiş ve sadece İslam eleştirilmişken, Yahudi, Hristiyan veya Budizm dinine mensup olanlar arasında da var olan şiddet eğilimlerine değinilmemiş olması, ders kitabının nesnellik ilkesine çok da uymadığı fikrini uyandırmaktadır. Yine dinî fanatizmin farklı dinlere karşı kinlenmede bir etken olduğunun vurgulandığı bu kısımda örnek olarak, yakın zamanda Bosna Hersek'te yaşanan savaş verilmiştir. Burada Hristiyanlığın,

26 Ders kitabındaki ifadelerin bize hatırlattığı olay, tefsir kitaplarında geçen fakat rivayetin zayıf olduğunun vurgulandığı şu hadisedir: İki adam Allah Rasûlü huzurunda hasımlaştilar da Allah Rasûlü aralarında hükmetti: Aleyhine hüküm verilen kişi: Bizi Ömer İbn Hattâb'a gönder, dedi. Allah Rasûlü de: Ona gidiniz, buyurdu. İkisi Hz. Ömer'e varınca; onlardan birisi: Ey Hattâb'm oğlu, Allah Rasûlü bunun aleyhine ve benim lehime hükmetti. O, bizi Ömer'e gönder dedi, Rasûlullah da bizi sana gönderdi, dedi. Ömer'in: Böyle mi? sorusuna öteki evet diye cevap verince, Ömer: Ben sizin yanınıza gelip aranızda hüküm verinceye kadar yerinizden ayrılmayın, dedi. Ömer, kılıcını kuşanmış olarak ikisinin yanına geldi ve bizi Ömer'e gönder, diyene vurarak onu öldürdü, öteki arkasını dönerek Rasûlullah'ın yanına kaçtı ve: Ey Allah'ın elçisi, Allah'a yemin ederim ki, Ömer arkadaşımızı öldürdü. Şayet müdahale etseydim beni de öldürdü, dedi. Allah Rasûlü: Ömer'in bir mü'mini öldürmeye kalkışacağını sanmazdım, buyurdu da Allah Teâlâ : «Hayır, Rabbine and olsun ki; aralarında çekiştikleri şeyde seni hakem tayin etmedikçe... iman etmiş olmazlar.» ayetini indirdi. Böylece o kişinin kanı heder edilirken onu öldürmesinden dolayı Hz. Ömer de temize çıkarıldı. Ancak bunun bir sünnet olarak yerleşmesini Allah Teâlâ hoş görmeyerek: «Şayet onlara: Kendinizi feda edin yahut: Memleketinizden çıkın, diye emretmiş olsaydık, pek azı müstesna bunu yapmazlardı. Kendilerine öğüt verilen şeyleri yerine getirseydiler elbette bu; haklarında çok hayırlı ve daha sağlam olurdu.» (Nisa, 66) ayetini indirdi. Hadisi İbn Merdüh'ün Merdüh'ün İbn Merdüh'ün Ebu'l-Esved'den rivayet etmiştir. Ancak hadis garib ve mürsel olup İbn Lehiâ zayıf bir râvidir. En doğrusunu Allah bilir. Bkz. Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Nisa suresi 65. ayet tefsiri, Çağrı Yayınları: 4/1750-1754

Müslümanlara karşı kinlenmesinde teşvik olarak kullanıldığı vurgulanmış ancak Hayber sonunda yaşananlar detaylı bir şekilde aktarılırken bu örnek tek cümleyle geçirilmiştir. Bu durum, kitabı yazarların Hristiyanlık lehine bir tutum sergilediklerini, nesnellikten uzaklaştıkları izlenimini bizde doğurmuştur.

KRLE Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi

Buraya kadar Norveç devlet okullarında ilköğretim ikinci aşamada ders kitabı olarak okutulan kitap içeriklerine ve İslam hakkında ders kitaplarında aktarılan bilgilere yer verdiğimiz çalışmamızda din dersi kitaplarını bilimsel içerik, görsel sunum, bilgi eksikliği, hedef içerik uyumu ve içerikteki bilgilerin ne derece nesnel olduğu yönlerinden değerlendirdik.

Kitapların incelenmesinde görülmüştür ki, kullanımdaki mevcut din dersi kitapları görsel anlamda oldukça zengindir. Konu anlatımlarında son derece sade, kısa ve öz bilgiler verilirken bütün sayfalar konularla bağlantılı olarak resmedilmiştir. Örneğin İslam'ın anlatıldığı kısımlarda cami (Holth, ve Kallevik, 2008 s. 87), Kur'an-ı Kerim, Besmele ve Allah lafızlı hat yazıları, başı örtülü kadınlar (Berg ve diğerleri, 2008, s. 6-19) vs. gibi İslam'ı simgeleyici resimler bolca kullanılmıştır. Ancak Müslüman kadınların başlarını örtmesinin gerekli olduğunun vurgulandığı kısımlarda burka giymiş kadın resimlerinin kullanılması, Müslüman kadınları öğrencilerin gözünde tek tipleştirebileceği fikrini bizde uyandırmıştır.

Zira bilindiği gibi pek çok eğitim bilimci, çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olarak söyler ve görsel materyallerin yazıya oranla daha kalıcı ve ilgi çekici olduğuna işaret ederler. (Uzuner ve diğerleri, 2010, s. 722) Hal böyleyken, her ne kadar metinde Müslüman kadınların bazısının yüzünü açtığı, bazısının kapattığı bilgisi verilse de konunun aktarıldığı sayfada burkalı bir kadın fotoğrafı verilmesi, İslam'daki tesettür ilkesinin farklı kültürler ve farklı zamanlarda, kadınlarca değişik tarzda uygulandığının göz ardı edildiğini ve öğrencilerin zihinlerinde, giyinmede tek bir biçimi benimsemiş Müslüman kadın imajı oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Yine din dersi kitaplarını dersin hedefi ve içerik uyumu açısından değerlendirdiğimizde dersin hedefi ile içeriğin görünürde uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Zira, Norveç'te din eğitiminin hedefi, farklı insanlar arasında saygı ve diyalog sağlayabilmek ve bu insanların birbirlerini anlamalarına katkı sağlamaktır. Yine dersin diğer bir hedefi de öğrencinin kendi dinine göre bireysel

kimliğini kuvvetlendirmek ve öğrenciye diyalog kuracağı anlayış ve bilgiyi vermektir. (UDIR, KRLE Læreplan, 2015) Zira Norveçli yetkililere göre eğitim, bütün vatandaşlara toplumda ortak bir yapı sağlamak zorundadır. (Krogstad, 2011, s. 93) Bu bağlamda anlaşılmaktadır ki, eğitim otoriteleri, farklı dinlere mensup vatandaşlarının birbirlerini tanımaları, diyalog ve saygı içinde beraber yaşamaları için bütün dinlere ders kitaplarında yer vermiştir. Ancak her ne kadar görüntüde hedef içerik uyumu var izlenimi alınsa da dinlerin aktarımındaki hatalar sebebiyle amacın gerçekleşmesi zor görülmektedir. Zira İslam dini bağlamında el aldığımız KRLE ders kitaplarında İslam dini ile ilgili bilgilerin verilmesinde birtakım hatalar olduğu ortadadır.

Bunlardan ilk göze çarpan da İslam terminolojisinin yanlış kullanılmasıdır. Örneğin İslam dininde çok geniş bir anlamı olan cihad kavramı, kutsal savaş olarak aktarılıyor. Cihadizm, İslamcılık, radikalizm gibi kavramlarla terör göndermesi yapılarak aktarılan konu öğrencileri belki de diyalogdan çok birbirlerinden uzaklaştırmaktadır. Buna Norveçli öğretmenlerin İslam konusundaki yetersizliklerini de eklersek, bu durumun son günlerde batıda ve Norveç'te hızla artan İslamofobiyi tetikleyebileceğini söyleyebiliriz.

İçerikteki bilgileri doğruluk ve nesnellik ilkesine uyulup uyulmadığı yönünden ele alacak olursak ve tabi bunu İslam dinini esas alarak yapacak olursak; İslam dini ile ilgili temel bilgilerin verildiği kısımlarda herhangi bir yanlışlık tespit edilmemiştir. Ancak dinlerin eleştirildiği bölümde bütün eleştiri okları İslam'a yöneltilmiş ve yukarıda da değindiğimiz üzere bazı konular Hristiyanların Müslümanlara geleneksel bakış açısıyla aktarılmıştır. Bu bağlamda ders kitaplarının kritik kısmında nesnellikten uzaklaştığını söylemek mümkündür. Örneğin, Hristiyanlık sadece "Hz. İsa, insanları inanan inanmayan şeklinde ayırıp kendine inanmayanların cehenneme gideceğini söylüyor, böylesi bir yaklaşım kabul edilemez" diye eleştirilirken, İslam, kadın, cihad, insanların imanına göre değerlendirilmesi ve Hz. Peygamberin Hz. Aişe ile evliliği gibi konular üzerinden eleştiriliyor. Bu konulardan özellikle Hz. Peygamberin Aişe ile olan evliliğinin bir temel eğitim kitabında yer alması gerçekten gerekli midir yoksa bu konunun çocuklara anlatılmasında farklı maksatlar mı vardır diye düşünmeden edemiyoruz. Zira incelediğimiz din dersi kitaplarında pedofoli, lezbiyenlik ve eşcinsellik gibi sapkınlıklara da yer verildiği görülüyor. Görüştüğümüz öğretmenler, kendilerinin eğitim değil öğretim yaptığını, çocuklara sadece bilgi aktarıldığını, düşünme, sonuç çıkarma ve eleştirme kısmının onlara bırakıldığını ifade etseler de bizim tespitimiz aslında konuyla ilgili yönlendirmenin

yapıldığıdır. Zira bu konunun akabinde toplumların davranışlarındaki gelenek ve kültür etkisi göz ardı edilerek, bütün Müslümanlar aynı davranış biçimini benimsiyormuş gibi bir genelleme yapılmış, Hz. Peygamberin bu evliliğinden dolayı İslam toplumunda küçük yaştaki kız çocuklarıyla evlenmenin normal sayıldığı söylenmiş, bir anlamda Müslümanlar, pedofil olarak öğretilmiştir. Bu öğretim de yine dersin, öğrencilerin birbirleriyle diyalog kurabilmesi amacına ters düşmekte ve belki de sınıf ortamında Müslüman çocukları zora sokacak bir durum yaratmaktadır. Yine böyle bir öğretimin yapıldığı çocukların İslam dinine nefret duyması da çok büyük bir ihtimaldir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak ortaya koyduğumuz tablodan da anlaşılmaktadır ki, Norveç devlet okullarında okutulan din dersi KRLE kitaplarında dolayısıyla da KRLE dersinde ağırlıklı olarak Hristiyanlık işlenmiştir. Bunu ünite başlıklarından ve içeriğindeki bazı uygulamalardan rahatlıkla söyleyebiliriz. Örneğin, genel olarak ders kitaplarında, Hristiyan geleneğine uygun örnek ve alıntılar kapsayıcı dağılımı hemen dikkat çekmektedir. Ders kitapları İncil'den ortalama 118 alıntı ve 55 ödev içerirken İslâm, Hindu ve Budist metinlerinden alıntı sadece 8'dir. Bu geleneklerle ilgili ödev sayısı ise sadece 6'dır. Bu manzaraya rağmen bazı ders kitaplarında hem dini başlıkların dağıtımında hem de özel bölümlerde dinlere ait metinler daha eşit dağıtılmıştır. Ancak yine de genel bulgulardaki izlenim, bazı ders kitaplarında bütün büyük dinlerden metinlere eşit ilgi gösterilmeye gayret edilmesine rağmen, Hristiyanlık daha belirgin bir yer tutmaktadır (Vestol, 2014, s. 92). Bir istatistikle ifade edecek olursak ders kitaplarında diğer dünya dinlerine ayrılan süre tüm ders saatinin %5'ine denk gelmektedir.

Norveçli yetkililer dinlere ayrılan sürenin çok önemli olmadığını önemli olanın dersin niteliği olduğunu söylediler de dersin şu an ki halinden başta Müslümanlar ve Hımanistler olmak üzere ülkedeki azınlıklar memnun değiller. (Lippe, 2008, s. 149) Özellikle Norveçli Müslümanlar, okullarda İslam dini-ne ayrılan kısmın çok az olmasını bir hakaret ve aşağılanma olarak görüyor ve eleştiriyorlar. Üstelik dersi veren öğretmenlerin de İslam hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığının gerek tecrübeyle gerekse akademik çevrelerin araştırmalarıyla ortaya çıkmış olmasından (Bråten ve Skeie, 2014, s. 227) da rahatsızlar. Yine Müslümanlar, eğitim aracılığıyla bir diyalog ortamı yaratılmaya çalışılırken İslam konusunda yanlış bilgilerin aktarılmasının dersin amacına hizmet etmediğini düşünüyorlar. Üstelik, Norveç Devleti'nin İslam dini ile il-

gili konularda muhatap kabul ettiği, ülkedeki hemen hemen bütün Sünni grupları bünyesinde bulunduran Islamsk Råd Norge -Norveç İslam Konseyi- genel sekreteri kendisiyle yaptığımız görüşmede bize bu konuda akademisyenlerle sürekli görüştüklerini ve rahatsızlıklarını ilettiklerini buna rağmen İslam-terör bağlantısı kurulacak kavramların ısrarla kullanıldığını ve İslam dini ile ilgili yanlış yorumların aktarımına devam edildiğini iletmıştır. Yine her ne kadar Norveç Devletinin muhatap kabul ettiği bir kuruluş da olsalar, ders kitaplarıyla ilgili eleştirilerinin dikkate alınmadığından yakınmıştır. Bu sebeple IRN -Islamsk Råd Norge-Norveç İslam Konseyi- bünyesinde daha önce yer alan okullardaki eğitimi takip eden birimi de kapattıklarını söylemiştir. (Mehtab Afsar ile Norveç'te İslamofobi, 18. 10.2017)

Aslında sorunun temelinde belki de bu pes ediş yatmaktadır. Çünkü, gözlemlerimize göre Norveç'teki Müslüman ailelerin önemli bir kısmı Norveççe'yi ya iyi bilmiyor ya da konuşmıyor. Bu da onların ders kitaplarında İslam Dininin nasıl anlatıldığını takip edemediklerini gösteriyor. Bu durumda sorumluluk IRN gibi kurumlara düşüyor. Bu sebeple IRN öncelikle eğitimdeki durumu takip eden bu birimi tekrar kurmalı, mevcut din dersini, din dersi kitaplarını, din dersleri esnasında öğretmenlerin İslam konusundaki uygulamalarını takip etmeli ve usanmadan Müslümanların din dersleri ve din dersi kitaplarına yönelik eleştirilerini yetkili mercilere ulaştırmalıdır.

Bu konunun diğer bir çözüm yolu da eğer gerçekten amaç iyiye ve farklılıklar arasında birbirini anlamaya ve kabul etmeye yönelik bir diyalog ortamı yaratmaksa, ders kitaplarında yer verilen dinlerin ilgili dinin uzmanlarına yazdırılması, bu yapılmıyorsa bile en azından danışılması ve bilgilerin kontrol ettirilmesi gerekmektedir. Çünkü, Norveçli Teolog Levi Geir Eidhamar'ın dediği gibi, bütün insanlığın, okullarda İslam hakkında çok iyi bir bilgiye sahibi olduğu gün, İslam hakkındaki herhangi bir yanlış anlama da muhtemelen kendiliğinden ortadan kalkacaktır. (Lindqvist, Ensidad om Islam i Skolen, 2008)

Ayrıca ülkedeki Müslümanların hangi mezhep ya da görüşe sahip olursa olsunlar, ülkede İslam ve Müslümanlarla ilgili konularda birlikte hareket etmeleri sorunların çözülmesi bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Akbaba, A., Tüzemen, M. (2015). İlkokul 1. 2. Ve 3. Sınıflarda Ödev Vermenin Pedagojik Boyutunun İlgili Öğretmen Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*. Number: 32. 119-138.
- Akıncı, A. (2004). Kur'an'daki Kıssalar ve Din Öğretimindeki Yeri. *Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*. Yıl: 10, Sayı: 13.
- Bråten, O. M. H., Skeie, G. (2014). Religious Education at Schools in Norway, Martin Rothgangel, Geir Skeie, Martin Jäggl (Ed.), *Religious Education at Schools in Europe part:3 Northern Europe*. (209-236,) Göttingen: Vienna University Press.
- Berg, M. A., Barresen, B., Mustad, P. (2008). *Religion, Livssyn og Etikk*. Cappelen Damm AŞ.
- Holth, G., Kallevik, K. A. (2008). *Horisonter*. Norske Forlag.
- Holth, G., Deschington, H. (2006). *Horisonter*. Gyldendal Norsk Forlag A.Ş.
- Köylü, M.,Turan, İ. (2014). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara: Nobel yayınları.
- Leganger-Krogstad, H. (2011). "The Religious Dimension of Intercultural Education". Vol:14, Berlin: LIT.
- Lindqvist, H. (2008). *Ensidig om Islam i Skolen*. Erişim: 10. 03. 2018, <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/OrE5w/Ensidig-om-islam-iskolen>
- Lippe, M. (2008). To Believe or not to Believe: Young People's Perceptions and Experiences of Religion and Religious Education in Norway. Thorsten Knauth, Dan-Paul Jozsa, Gerdien Bertram-Troost, Julia Ipgrave (Ed.) *Encountering Religious Pluralism in School and Society*, Berlin :REDCO, WAXMAN.
- Skeie, G. (2006). Religion and Education in Norway. Wolfram Weisse (Ed.), *A Contribution to Dialogue or a Factor of Conflict in Transforming Societies of European Countries REDCO* (257-281). Coordinator of REDCO Project, Hamburg.
- Srtand, V. B. (2012). *Too Much Freedom at Norwegian Religious Schools*. Erişim: 05.10.2017, <http://sciencenordic.com/too-much-freedom-norwegian-religious-schools>.
- UDIR -Eğitim Bakanlığı- (2015). Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE). Erişim: 06.08.2015, <https://www.udir.no/kl06/RLE1-02>
- Vestol, J.M. (2014). Terpretation and Educational Design in Norwegian Textbooks of Religious Education, *British Journal of Education*, Volume: 36, No:1.

Presentation of Islamic Religion in Textbooks of Religious Instruction in Norwegian Public Schools*

Zehra GELİCİ**

Abstract

The theme of this work is how Islamic religion is presented in the religious lesson books in Norwegian public schools. For this reason, 7, 8 and 10 class religious books were chosen as examples. In the selection of textbooks, the second stage of primary education in which religion was dealt with in more detail and the critique was made was preferred. The 9th-grade religion course is not included in the review because Islam is not included in the book. Firstly, in our study, we addressed content of books than the subject of Islam was examined in detail. This examination aims to determine whether the presentations of the Islamic religions present the appropriate information in the present course, and how obedience to the principle of objectivity is given. As a result of our analysis, it is seen that the basic texts about Islam are given correctly in the textbooks but it is found that there are some mistakes in the use of Islamic terminology. It is understood that some of the topics in Islamic religion are misinterpreted. At the end of the study, some suggestions were made in the Norwegian Religion textbooks on how to correct mistakes related to the Islamic religion.

* This article derived from PhD thesis: "Presentation of Islamic Religion in Textbooks of Religious Instruction in Norwegian Public Schools".

**Dr. Zehra GELİCİ, Presidency of Religious Affairs Norway Oslo Mosque Religious Official.

E-mail: zehra3772@gmail.com

Received: 08.11.2017 - **Accepted:** 12.03.2018

Keywords: Norway, Religious lessons books, Islam

Introduction

Compulsory education in Norway, a northern European country, is ten years. Primary school is 7 years and secondary school is 3 years in compulsory education. High school education is optional. Norway is one of the European countries where religious education is mandatory for all children who attend compulsory education no matter what religious identity they have. With the abbreviation KRLE, this compulsory subject named Christianity, Religion, Life Views and Ethic is obligatory for all students, two hours per week in primary and secondary school and one hour in high school. Compulsory religious lessons based on the Evangelical Lutheran sect until 1997 have been rearranged since this date to be based on all world religions, secular worldviews, ethics, and philosophy. (Skeie, 2006, p. 260) The compulsory religious lessons in the country, where different religions recognize each other and promote the inter-faith dialogue, are adopted by the same class of different religions. Thus every Norwegian student has a general knowledge of the five major religions in the world, especially Christianity, Judaism, Islam, Hinduism and Buddhism. The textbooks prepared in this context include the same headings as the 1st and the 10th of the 1st semester, and other religions are also included in the same place with the Christianity being weighted. What we are going to focus on in this study is how Islamic religion is translated into books. However, a brief briefing on the preparation, selection and use of textbooks taught in Norwegian public schools will be useful.

Religion Textbooks that is Taught in Norwegian Public Schools

In Norway, religion textbooks are written in co-operation with experienced religious teachers and academic experts. These books also reflect some theoretical and practical considerations in Norwegian Religion teaching. Current textbooks can also be understood as a cultural tool that facilitates the development of knowledge and skills defined in the national curriculum. (Vestol, 2014, p. 89)

Books prepared for Norwegian State schools do not pass through any control or supervision. All textbooks, including religious textbooks, were under state control and control until 2008, but now there is no state control or intervention in this area. It is understood from this that; "Schools are totally free in choosing

books” (Srtand, “Too Much Freedom at Norwegian Religious Schools”, 2012).

Main Subjects of the Religion Lesson

It is possible to summarize the topics of the KRLE course under four headings from the name of the course. According to this, the main subjects of KRLE course are Christianity, World Religions, Humanism and Life Views and Ethic. This course, which is two hours a week, is devoted to 55% of the time to Christianity, 25% to other world religions and 20% to philosophy and morality. In this section, we have included 7th, 8th and 10th class religious textbooks. We have discussed the Islamic narrative in the textbooks in a broad way.

Evaluation of the KRLE Textbooks

In this section, we examined the religious textbooks from the aspects of scientific content, visual presentation, lack of information, target content adaptation and the extent to which the information in the content is objective.

It is seen in the review of the books that the current religious lesson books in use are quite abundant in terms of the visual sense. All the pages are depicted in relation to the subjects when the subject expressions are given straightforward, short and concise information. However, it has been determined that some images, such as the headscarf, may give a false impression on the reader.

When we evaluate religion course books regarding target and content adaptation of the lesson, it is possible to say that the content of the lesson is apparently compatible with the target. However, although there is an impression that there is a harmony of the target content in the image, it is difficult to realize the aim because of mistakes in transmission of religions. Because, in the context of Islamic religion, the KRLE textbooks we hand in are in the way of giving some information about the Islamic religion.

The first factor of these is the misuse of the terminology of Islam. For example, the concept of jihad, which has a very broad meaning in Islamic religion, is being portrayed as a holy war. Jihadism, Islamism, radicalism with the concepts of terrorism sent to the subject of the students, perhaps the dialogue is far removed from each other. If we add this to Norwegian teachers’ inadequacies in Islamic terms, we can say that in recent days it could trigger Islamophobia, which is growing rapidly in the west and in Norway.

If the contents of the content will be addressed in terms of the compliance with the principle of accuracy and objectivity, and if we will do this based on Islamic religion, No errors were found in the parts where basic information about Islam was given. However, in the section where religions are criticized, all the arrows of criticism are directed towards Islam, and as we have mentioned above, some topics are quoted from the traditional view of Christians. In this context, it is possible to say that textbooks have moved away from objectivity in the critical part. It is also a mistake to mistake cultural preferences or traditions in Muslim societies for all Muslims by generalizing about specific practices such as marriage and hiding.

Discussion and Recommendations

As a result, it was observed that only 5% of the whole class hours were devoted to other religions where Christianity was mainly used in KRLE books and KRLE courses, which were taught in Norwegian public schools and it was stated that the current situation disturbed the minorities in the country. It is also revealed that the Norwegian religion teachers did not have enough knowledge about other religions, especially the Islamic religion, and that this led to a severe mistake in the presentation of Islamic religion. The study emphasized that the efforts of the Muslim organizations in the country to correct the present mistakes were also inconclusive, and the result was that Muslims should move in unity and cooperation so that they can succeed in this matter.

Finally, it is emphasized that the religions included in the textbooks should be written by the experts of the religion concerned. Although if this is not to be done, at least the consultation and the control of the information should be examined. It is also argued that if the Islamic religion is explained well and correctly understood in the textbooks, the enemies and prejudices will disappear by itself.